

Tussen leven en dood

Op 1 september ben ik vijftientig jaar uitvaartondernemer. Vijftientig jaar. Een kwart eeuw. Dat klinkt indrukwekkend. Alsof je bij zo'n jubileum vanzelf een zilveren kroontje krijgt en een lichaam dat zich daar keurig naar gedraagt. Mijn hoofd vindt vijftientig jaar wel meevallen. Mijn knieën denken daar anders over.

Ik heb nooit precies geweten wat ik wilde worden. Daarom volgde ik in de loop der jaren verschillende opleidingen. Ik verzamelde kennis en ervaringen, maar een duidelijk beroepsplan bleef uit. Tot mijn vader op een dag zei: 'Waarom word je geen uitvaartondernemer? Dat kan jij.' Die woorden zijn blijven hangen. Misschien omdat hij iets in mij zag wat ik zelf nog niet onder woorden kon brengen. Ik weet nog steeds niet precies wat ik wil worden. Maar ik weet inmiddels wel waar mijn hart ligt: in dit vak. Het doet een beroep op mijn veelzijdigheid en op mijn brede belangstelling. Voor mensen, verhalen, rituelen, taal, psychologie, theologie en organisatie. Alles komt samen in het begeleiden van een afscheid. Geen dag is hetzelfde, al zou je dat bij een beroep rond de dood misschien wel verwachten.

Ik prijs me gelukkig met een partner die altijd achter mij heeft gestaan. Dat is bij dit vak geen overbodige luxe. Een uitvaartondernemer is namelijk niet iemand die om vijf uur stevast de deur achter zich dichttrekt. Er zijn telefoontjes tijdens het eten, afspraken die op het laatste moment veranderen en momenten waarop je ineens moet uitleggen waarom je alweer je jas aantrekt terwijl iedereen net aan de koffie op verjaardag zit. Ook het gezin dat wij samen hebben opgebouwd, heeft geleerd dat mijn werk zich niet altijd aan kantooruren houdt. Gelukkig gaan zij daar met veel lichtvoetigheid mee om. Er is ruimte voor het serieuze, maar gelukkig ook voor humor.



Alexandra Markusse (1974)

'Waarom word je geen uitvaartondernemer? Dat kan jij', zei mijn vader.

Al zijn er vermoedelijk grenzen aan wat een gezin tijdens het avondeten over een uitvaart wil horen. Dat ik dit werk al vijftientig jaar met liefde kan doen, is dus niet alleen mijn verdienste. Het komt ook door de mensen om mij heen: mijn partner en ons gezin, die me steunen, relativeren en accepteren dat mijn werk soms mee naar huis komt. Gelukkig meestal niet letterlijk.

Al vijftientig jaar werk ik tussen leven en dood. Dat is, als je er goed over nadenkt, een merkwaardige plek om je werk te doen. Aan de ene kant is er de dood: het definitieve afscheid, het verdriet en de stilte die soms harder klinkt dan woorden. Aan de andere kant is er het leven. De mensen die achterblijven, die de volgende ochtend toch weer opstaan, koffiezetten en – met grote tegenzin en verdriet – hun dag beginnen. Terwijl hun wereld ondertussen voorgoed veranderd is. Ergens daartussen mag ik mijn werk doen. Nog altijd met evenveel liefde. Misschien wel met meer dan toen ik begon. Niet omdat afscheid nemen ooit gewoon wordt, maar omdat je in de loop der jaren steeds beter leert zien wat er werkelijk toe doet.

Een van de eerste uitvaarten die ik begeleidde, was die van mijn oma. Zij was voor mij als een moeder. Later volgden de uitvaarten van mijn vader, mijn moeder en twee vriendinnen. Ook mijn persoonlijke leven is dus door rouw geraakt. De betekenis van deze geliefde mensen draag ik met trots met me mee. En nu mijn vijftientigjarig jubileum dichterbij komt, merk ik hoe sterk ik verlang dat vooral mijn vader dit had kunnen meemaken. Ik zou hem graag hebben verteld dat ik al een kwart eeuw uitvaarten begeleid. Misschien zou hij trots zijn geweest. Misschien had hij er een nuchtere opmerking over gemaakt, want dat hoort ook bij vaders. Waarschijnlijk allebei.

'Geef me gisteren in plaats van vandaag', is een zin die me steeds meer aanspreekt'

Zijn woorden – 'Dat kan jij' – hebben in de loop der jaren een diepere betekenis gekregen. Ze gingen niet alleen over een beroep. Ze gingen over vertrouwen. Over gezien worden. Over iemand die in jou mogelijkheden herkent, terwijl je die zelf nog niet helemaal ziet. Dat verlangen maakt duidelijk dat afscheid nemen niet betekent dat iemand uit je leven verdwijnt. De dood heeft vele gezichten. De betekenis van mensen ook. Ik heb ervoor gekozen deze mensen niet alleen te missen, maar vooral te leven vanuit wat zij voor mij betekenden. Zo hoef ik hen niet voortdurend achter me te laten. Ze leven in zekere zin met me mee: in mijn herinneringen, in mijn manier van kijken en soms, tot mijn lichte ergernis, ook in bepaalde karaktertrekken.

Toen ik begon, was er nog geen internet. Geen e-mail. Geen routeplanner die met opgewekte stem zei dat ik over tweehonderd meter rechtsaf moest. Met een stratenboek zocht ik de adressen op waar ik mensen mocht begeleiden. Met een proefdruk van de rouwkaart ging je bij de familie aan huis. De dagen tussen overlijden en begraven of cremen waren meestal niet langer dan vijf dagen. Met een beetje geluk kreeg je uitstel. Dat klinkt tegenwoordig bijna alsof je een verlenging van een bibliotheekboek aanvroeg. In de loop der jaren is het praktische deel van het vak door technologische ontwikkelingen en veranderde wetgeving steeds eenvoudiger geworden. We kunnen sneller communiceren, meer regelen en beter organiseren. Maar inhoudelijk is het werk alleen maar complexer geworden. Mensen willen tegenwoordig niet alleen een uitvaart die goed verloopt. Ze willen een afscheid dat past. Bij de overledene. Bij het leven dat iemand heeft geleid. Bij de familie. Bij de verhalen, de eigenaardigheden en soms ook de tegenstrijdigheden die iemand tot mens maakten. En juist daarin ligt de kern van mijn werk.

Tussen leven en dood kom ik regelmatig een zin tegen die me steeds meer aanspreekt: 'Geef me gisteren in plaats van vandaag.' Een prachtige zin. Want soms zou je even terug willen. Naar een gewone dag die toen helemaal niet bijzonder leek. Nog één keer die stem horen. Nog één keer samen aan tafel. Nog één keer die arm om je heen. Terwijl we op die momenten zelf vooral bezig zijn met morgen. Dat is misschien wel het vreemde van het leven. We zijn voortdurend onderweg naar later, terwijl we pas achteraf ontdekken hoe waardevol gisteren was. In mijn werk zie ik dat iedere dag opnieuw. We laten onszelf tijdens ons leven niet altijd helemaal zien. We zijn vader, moeder, partner, collega of vriend. We werken, regelen, haasten ons en maken ons druk over zaken waarvan we ons een week later niets meer herinneren. Laat staan over vijftientig jaar.

En nu mijn vijftientigjarig jubileum dichterbij komt, merk ik hoe sterk ik verlang dat vooral mijn vader dit had kunnen meemaken.

Maar na iemands overlijden kan ineens zichtbaar worden wie iemand werkelijk was. In de verhalen die worden verteld. In de herinneringen. In die ene anekdote waardoor iedereen, soms dwars door de tranen heen, toch moet lachen. Daar verschijnt iemand opnieuw. Niet zoals op een officiële foto, maar zoals iemand werkelijk was: eigenwijs, zorgzaam, luidruchtig, verlegen, behulpzaam, lastig of buitengewoon grappig. Vaak alles tegelijk. Misschien openbaart de betekenis van ons leven zich inderdaad pas na ons leven. Dat vind ik een van de mooiste kanten van mijn werk. Ik werk tussen leven en dood, maar ook tussen gisteren en vandaag. Tussen het leven dat iemand heeft geleefd en het leven dat voor de nabestaanden verder moet.

Na vijftientig jaar weet ik één ding zeker: ik ben nog lang niet uitgekeken op dit bijzondere vak. Ik weet nog steeds niet precies wat ik wil worden. Maar ik weet wel wat ik geworden ben: een uitvaartondernemer, met mijn hart in dit vak. Dankzij mijn vader, die ooit zei: 'Dat kan jij.' Dankzij mijn partner en ons gezin, die mijn werk met liefde, steun en de nodige lichtvoetigheid dragen. Want zolang er mensen leven, zullen er verhalen zijn. En zolang er verhalen zijn, valt er iets te vertellen over wie we waren. Wellicht is dat uiteindelijk wel wat er overblijft. Niet alleen dat iemand er was. Maar wat iemand achterliet.

